

МОЈИ ЗЕМЉАЦИ.

Одмах после нашег овог потпуног ослобођења и уједињења, код мојих комшија : зидара, предузимача, пекара, кафеџија поче као неки преокрет и нов живот. Почеше да остављају капуте и панталоне а да навлаче чакшире и доламе. Шешире оставише и натакоше шубаре. Престадоше да се шишају кратко, код бербера, већ код куће крупно и на „басамаке“ због тупих домаћих маказа. Из појасева поче да им вири сухи босиљак и по који крај од догореле, у цркви паљене, свећице. На ногама или опанци, или дебеле, отворене ципеле „кондуре“ потковане „наалчама“, потковицама, и које никада нису офиксане већ само водом пране. Исто тако и по њиховим кућама поче да се виђа по која жена обучена у одећа њиховог родног краја. Косе оплетене, у курјуцима, и пуштене низ леђа, а повезаних глава, у кавеним марамицама, искићене старинским минђушама и низама дуката. Од тада ретко се поче виђати да, као пре, неко од њих, када недељом или празником из кафане пође кући на ручак, он понесе чашу пива за своју госпођу. И да би га сви видели иде средином улице. Обухвата чашу да је не би просуо целом руком а дланом друге руке толико по њој притискује да не би на пиво пала прашина или који трун, да, кад дође кући, сва пена из чаше остаје му

на његовом длану који он слатко полиже, тако да су његови код куће пили увек „чистото“ пиво. А када недељом или празником тек ако кога видате да из кафане носи кући ракије. И то у оним њиховим широким пљоснатим стакленцетима са „писком“ из којих треба читав сахат да вучете, и уста да вам отекну, док прогутате бар пола чашице. И носећи га толико га од стица увлачи у рукав да по оном стаклетовом дну не можете ценити да ли је у њему богојављенска крштена водица или ракија. Па се и коцке и игре у картама одрекоше. Према томе да играју санса, дардета и друге „господске“, већ само жандара. Изговарали су се, да зато неће више играти те сложене игре да не би морали са цифрама да се обрачунавају, на таблицама да пишу цифре. И зато они почеше овако просто, клот, да играју, да ништа не записују, већ када неко изгуби само викну: „Тури га на Иванот“.

Али ипак су изгледали некако као смушени, невесели. Често међу собом и то не у кафани, већ около по ћошковима, у групицама, нешто су брижно шапутали. Често су ишли у цркву код попова.

— Боже, Боже, говорим ја у себи: — Гледај како су ове моје вилајетлије красан народ! Ето једва дочекали да се њихова родна места ослободе, па ево одмах побацали она швапска одећа и навике и почели да се одевају и да живе како су некад живели, немајући сада да стрепе да ће им неко због тога добацити оно: како су рекалије, бугараши.

*

Једнога дана за мојим свакидашњим столом код „Жиче“ прилази ми газда Николча, један од њихових

као најглавнијих, као претставник њихов, а веома угледан домаћин.

Седајући на столицу и по своме обичају пресавивши једну ногу пода се и једном руком држећи ципелу те ноге а другом руком наслањајући се на сто, поче ми се жалити.

— Не ваља, г. Војо!

Његова шубара коју никако ни зими ни лети није скидао, његов онај поруб од минтана, памуклије, који му је испод прслука и капута и који тако исто у највећој жези не скида, све то даваше његовом црнпурастом, ма да доста већ у годинама, лицу заиста мучан израз. Испод сабраног чела једнако су му на очи падале његове дуге, црне трепавице.

— Како, шта не ваља?

— Тако: не ваљат! добаци ми он у дијалекту. А то је већ значило да заиста има неку муку јер се ето заборавља и почиње да говори његовски.

Знам како добро стоји. Радња му иде не може боље бити. Синови већ пристали и замењују га а он само иде од стола до стола разговарајући се са пријатељима и познаницима.

— Па зашто?

— Па тако: много се проширисме, много ослободисме.

— Како: не ваља што се оволико ослободисмо? — почех ја згрануто.

— Не ваљат, не ваљат! Јетко отпоче газда Николча. И онда као да сам му ја крив, ја га преварио, поче ситећи ми се: — Па вије, бре, не ли једнако зборасте и појасте да осветимо и повратимо само Косово,

Скопље, Куманово, Прилеп. И само тој, па тој. А кој Пишкопеју и отуда иза дебарско...

— Ама шта има то сада везе...

— Има, има! Пун једа али и задовољан што је нашао прави излаз. — Само Скопље, Куманово, Прилеп а нас од Пишкопеје, од дебарско, битољско нико не спомиња, нико по календари ни по књиге не запоја и не рече да ће нас осветите и ослободите. Па и ваши научењаци. Баш сам бија у Битољ када један пут дође и наш и бугарски научењак да нас бајаги проуче и прегледају. Оба набили џепове с'с наполеони из министарства. Овај наш неки збитак па, кад иде, он копа као коњче и само гризе нокте од големе мисли а гола шија му се модри. И обојица у посланство. Тамо је дело. Сутра и пред наше и пред бугарско посланство коњи, гавази, пандури, бисаге пуне јела и пића и одоше у народ, у планине бајаги. А оно овај наш у први српски манастир, онај у бугарски. И после, када дођох овамо, чујем како нас је баш тај наш научењак турио у бугарску неку зону скверу ли.

— Море какви научењаци, какве зоне, свере. Па ти новине не читаш? Обрецних се ја.

— Ама к'зували су ми наши. Ено Иванот, знаш, чита све новине и књиге. Ето на Петка ћерка на факултет. И читали они. Викав: и ако турско царство пропадне, решено је да на бугарску страну остане наш вилајет, наше куће, жене, деца.

— Па?

— Па — и као прави адвокат отпоче одбрану. Вије не говористе и не појасте по календари да ћете и нас да осветите и да ослободите већ само Скопље, Тетово,

Прилеп. И онда наши дигоше сасвим руке, сасвим пре-стадоше да верују да ће да виде своје куће.

— И?

— И — подвивши и ону другу ногу испод себе и са оне прве изувши цигелу јер му се је сигурно била ознојила од дугих напора и мучења што мора необичне чак и књижевне речи да употребљава, сасвим к мени се нагну и готово мукло, шапатам поче: — И, људи изгубили се, па се овде иженили.

— Па добро! И онда зашто сада криво ослобођење, научењаци?

Њему се лице тако развуче у болан израз да му се шубара на глави подиже. Гледао ме је са толико прекора што га мучим, што се чиним невешт да не знам у чему је ствар.

— Ох, па ето затој неје требало не ослобођење него неје требало да се ослободе њихове жене.

— А, па ви сте се два пута, бре, женили. И ко је јемчио да нисте жењени па да сте се могли и овде да жените?

Тихо, одишући, а у исто време скидајући са себе велик терет а окрећући се да још ко не чује, он се поклопи по столу шапућући:

— Ето то је. Дигли руке људи и један за другога јемчили да нису жењени па се овде оженили, одомаћили. А тамо дошло ослобођење и сада отуда почеше прве жене да им долазе. Ено да Ристота дошла. Ти знаш газда Ристу. Две куће има. Узео Швабицу и вика: никад у живот послатко јело неје појеа; у помеко неје лего и одморио се. Само, она не може да га научи да белу кафу фруштукује већ једе још подгрејано јело од увече а панталоне мора с'с кајиш да опасује и тој до последњу рупу. Жену смо одвели у госте код Иванота

а он се обуче у чакшире, доламу и прави се да работи на циглану, да нема хлеб да једе. Мора да збереме коју пару и да гу враћамо натраг. Ето и за тој сви они наши побацали капуте, панталоне и обукли се у чакшире. Не смеју код кућа да спавају. Сваки дан, кад год воз дође, они по три сахата обилазе око куће, крше руке и кришом изгледају да ли ће од железничке станице да почне да им се приближава какав фијакер пун шареним женским бошчама, бисазима и кожусима.